

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет психології та соціальної роботи
Кафедра загальної психології та психології розвитку особистості

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: Психологічні особливості емоційного та соціального інтелекту
майбутніх психологів
Psychological features of emotional and social intelligence of future psychologists

Виконала: студентка заочної форми навчання
спеціальність 053 Психологія
Машталір Ірина Валентинівна

Керівник д.психол.н., проф. Литвиненко О.Д.

_____ (підпис)

Рецензент доцент кафедри загальної та
диференціальної психології
ПНПУ ім. К.Д.Ушинського
к.психол.н., доц. Оріщенко О.А.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 4 від 26.11.2020 р.

Захищено на засіданні ЕК № _____
протокол № _ від _____ 2020__ р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою
ECTS, бали)

Завідувач кафедри
д.психол.н., проф. Кіреєва З.О.

Голова ДЕК
д.б.н., проф. Псядло Е.М

_____ Кіреєва З.О
(підпис)

_____ Псядло Е.М
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	6
1.1. Теоретичний аналіз поняття соціального інтелекту.....	6
1.2. Історія становлення поняття емоційного інтелекту.....	15
1.3. Сучасні вимоги до професійних компетенцій психолога.....	30
Висновки до 1 розділу.....	36
РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	37
2.1 Організація дослідження.....	37
2.2 Обґрунтування психодіагностичного і математико-статистичного інструментарію.....	39
Висновки до 2 розділу.....	57
РОЗДІЛ III. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ	59
3.1 Аналіз рівня соціального інтелекту у студентів – психологів та студентів - не психологів	59
3.2 Аналіз рівня емоційного інтелекту у студентів – психологів та студентів - не психологів.....	66
3.3 Кореляційний аналіз рівня соціального та емоційного інтелекту зі смисложиттєвими орієнтаціями у студентів – психологів та студентів – не психологів.....	76
Висновки до 3 розділу.....	86
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства виникають нові вимоги до формування компетенцій і якості підготовки фахівців, рівню розвиненості професіональних ключових характеристик, які переважно закладаються на етапі навчання у ВНЗ.

На сьогоднішній день є великий попит у кваліфікованих професіоналах у сфері психології і вирішенні актуальних психологічних проблем в суспільстві. Сучасні стрімкі зміни в соціальній, економічній та політичній сфері у суспільстві актуалізують проблему формування особистісно-професійних якостей студентів-психологів, і в тому числі їх соціального та емоційного інтелекту.

Професійна успішність особистості пов'язана зі знаннями, здібностями, і навичками, ерудованістю і здатністю до мислення, тобто з рівнем загального інтелекту. Проте в більшості випадків високого рівня загального інтелекту в кінцевому підсумку недостатньо. Ідея емоційного інтелекту з'явилася в результаті розвитку уявлень про соціальний інтелект, основною причиною для виділення якого як самостійної здатності або риси послужила часта невідповідність рівня загального інтелекту та успішності особистості у взаємодії із соціальним середовищем.

Емоційний інтелект в найширшому розумінні інтегрує в собі здатності особистості до продуктивного спілкування за рахунок усвідомлення емоцій оточуючих і здатності підлаштовуватися під їхній емоційний стан. Така здатність володіти собою і ефективно організовувати взаємодію виявляється дуже цінною, якщо мова йде про сферу діяльності, що має на увазі пряму взаємодію з оточуючими, що вважається основним в роботі психолога.

Якщо загальний інтелект є показником академічної успішності, то високий рівень розвитку соціального та емоційного інтелекту дає можливість домагатися професійного і життєвого успіху у цілому.

Актуальність проблеми формування соціального і емоційного інтелекту студентів-психологів зумовлена необхідністю виявлення психологічних особливостей соціального і емоційного інтелекту. Це дасть можливість, по-перше, студентам-психологам задовольнити потреби у високому рівні розвитку соціального та емоційного інтелекту, а по-друге задовольнити потребу суспільства у кваліфікованих фахівцях в сфері психології.

Вперше вивченням поняття «соціальний інтелект» почали займатись такі вчені як Е.Торндайк, Дж. Гілфорд, Г.Айзенк, Р.Девідсон, Д.Гоулман. Пізніше з цього поняття вийшла підструктура, яка отримала назву «емоційний інтелект». Поняття та різні характеристики емоційного інтелекту відображені в роботах таких вчених, як Д. Гоулман, Р. Бар-Он, Х. Вайсбах і У. Дакс, Дж. Майєр, П. Селовей, Д. Карузо. На вітчизняному просторі поняття емоційний інтелект розвивали такі вчені, як Л. Виготський, С. Рубінштейн, А. Леонтьєв, Д. Люсін.

Але, на теперішній час, немає достатньо досліджень, які б порівнювали психологічні особливості емоційного та соціального інтелекту у майбутніх психологів та студентів непсихологічних спеціальностей. Саме тому, нами була обрана тема: психологічні особливості емоційного та соціального інтелекту майбутніх психологів

Мета дослідження: теоретичне та емпіричне дослідження психологічних особливостей емоційного та соціального інтелекту майбутніх психологів

Завдання дослідження:

1. Теоретичний аналіз сутності та змісту соціального інтелекту.
2. Аналіз сучасних досліджень емоційного інтелекту.
3. Встановити психологічні особливості соціального та емоційного інтелекту у студентів-психологів та студентів непсихологічних спеціальностей;

4. Провести порівняльний аналіз психологічних особливостей соціального та емоційного інтелекту у студентів-психологів та студентів непсихологічних спеціальностей;

Об'єкт дослідження: емоційний та соціальний інтелект.

Предмет дослідження: психологічні особливості емоційного та соціального інтелекту майбутніх психологів.

З метою вирішення поставлених завдань нами була використана низка **методів:** метод теоретичного аналізу та узагальнення наукових літературних джерел, метод математичної статистики, психодіагностичний метод, метод опитування, метод порівняння (студентів-психологів та непсихологів).

Метод психодіагностичного дослідження включає в себе комплекс **методик:** методика «Соціальний інтелект» Дж. Гілфорда та Г.Саллівана, опитувальник «ЕмІн» Д.Люсіна, тест сенсожиттєвих орієнтацій (СЖО) Д.Леонтьєва.

Дослідження проводилось на базі Одеського національного університету імені І.І. Мечникова та Одеського національного економічного університету. До загальної вибірки увійшли 70 осіб, серед яких 35 студентів-психологів та 35 студентів-непсихологів, віком від 17 до 19 років.

Практичне значення роботи полягає у тому, що вони можуть бути використані у лекційних курсах з соціального, емоційного інтелекту, а також у психодіагностичній роботі в приватній практиці психолога.

Структура роботи. Загальний об'єм – ___ сторінок. Робота складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Список використаної літератури містить 84 джерела.

ВИСНОВКИ

Результати теоретико-емпіричного дослідження психологічних особливостей емоційного та соціального інтелекту майбутніх психологів дали змогу сформулювати наступні висновки.

1. На основі теоретичного аналізу сутності та змісту соціального інтелекту у психологічній літературі було виявлено, що на сьогоднішній день, поняття «соціального інтелекту» ще не знайшло однозначного трактування у психологічній науці, що свідчить про складність і багатоаспектність цього феномену. Спираюсь на теоретичний аналіз літературних джерел, ми можемо передбачати під терміном «соціальний інтелект» наступне: здатність критично і правильно оцінювати почуття, настрій і мотивацію вчинків людей, вмінні входити в їхнє становище, ставити себе на місце іншого; далекоглядність в міжособистісних відносинах, здатність мудро маневрувати у просторі людських відносин; певний особливий «соціальний дар», що забезпечує умовну гладкість у міжособистісних відносинах.

2. Аналіз сучасних досліджень емоційного інтелекту показав, що на даний час не існує єдиного підходу до розуміння поняття емоційного інтелекту та його компонентів, його природи.

Серед найпоширеніших теорій емоційного інтелекту виділяють такі: модель здібностей П. Селовея і Дж. Мейера, теорія емоційної компетентності Д. Гоулмана, некогнітивна теорія емоційного інтелекту Р. Бар-Она та двохкомпонентна теорія емоційного інтелекту Д. Люсіна. Але узагальнюючи результати можна сказати, що загальною рисою існуючих підходів до емоційного інтелекту стало розуміння даного конструкту як здатності до впізнання, розуміння емоцій і управління ними; як власних емоції суб'єкта, так і емоції інших людей.

3. Виявлені наступні психологічні особливості соціального та емоційного інтелекту у студентів-психологів та студентів непсихологічних спеціальностей.

У майбутніх психологів тест «Соціальний інтелект» Дж. Гілфорда виявив такі особливості, як: високий рівень здібності передбачення наслідків поведінки людей в певних ситуаціях, та передбачення того, чим може закінчитися ця ситуація; здатність до логічного узагальнення, виділенню загальних істотних ознак в різних невербальних проявів людини; розуміння зміни значення подібних вербальних реакцій людини в залежності від контексту ситуації. Методика «ЕмІн» Д. Люсіна показала наступні особливості: високий результат по шкалам внутрішньоособистісний емоційний інтелект, розуміння власних і чужих емоцій та управління власними емоціями. Виявлені особливості студентів – психологів за кореляційним аналізом соціального та емоційного інтелекту зі сенсожиттєвими орієнтаціями: вище сила зв'язку здатностей передбачення наслідків з обладнанням цілі у житті; здатностей к виділенню загальних ознак в реакіях у людини з наповненням змісту життєве сьогодення; здатністю до розуміння логіки розвитку ситуації у майбутньому з баченням перспективи у поставлених життєвих цілях. Вище сила зв'язку у шкалах міжособистісного емоційного інтелекта зі сприйманні свого життя, як цікавого та наповненим сенсу; внутрішньоособистісного емоційного інтелекта з відчуттям того, наскільки продуктивним і осмисленим було прожите життя; здатність до розуміння та контролювання емоцій з локусом контролю – я.

У студентів непсихологічних спеціальностей були виявлені наступні особливості. Тест «Соціальний інтелект» Дж. Гілфорда показав такі особливості, як: високий рівень здатності розуміти логіку розвитку ситуацій взаємодії та визначення поведінки людей в них ситуації. За методикою «ЕмІн» Д. Люсіна показники міжособистісного емоційного інтелекту, управління емоціями та контроль експресії не уступають за рівнем розвитку даних здібностей студентам – психологам. За кореляційним аналізом соціального та

емоційного інтелекту зі сенсожиттєвими орієнтаціями: студенти – не психологів, мають кореляційний зв'язок у здатності до розуміння змін значення подібних вербальних реакцій людини в залежності від контексту ситуації з локусом контролю – життя. Сила кореляційного зв'язку у шкалах управління емоціями з цілями в житті не поступається силі зв'язку цих шкал у представників психологічного факультету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алешина Е. С. Методика исследования социального интеллекта / Е.С. Алешина. – Спб.: ГП "Иматон", 1996. – 56 с. 2.
2. Активные методы социально-психологической подготовки руководителей и специалистов : учеб. пособие / под общ. ред. Ю.Н. Емельянова. СПб. : Наука, 2001.С– 97
3. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. VI. Психологія обдарованості. – Випуск 8. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 262с., С.154
4. Андреева И.Н. Эмоциональный интеллект: исследования феномена // Вопросы психологии. 2006. No 3. С. 78-86
5. Батурич Н.А, Матвеева Л.Г. Социальный и эмоциональный интеллект: мифы и реальность // Психология. Психофизиология. 2009. №42 (175).
6. Булка Н. І. Ресурси соціального інтелекту: адаптивність, комунікативність, креативність / Н. І. Булка // Практична психологія та соціальна робота – 2004. – № 6. – С. 43-45.
7. Власова О. І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку: монографія / О. І. Власова. – Київ : Київ. ун-т, 2005. – 308 с.
8. Выготский Л.С. Собрание сочинений. Т. 2. Москва: Педагогика,1982., С. 377
9. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта/ Дж. Гилфорд // Психология мышления / Под ред. А.М. Матюшкина. М.: Прогресс, 1965. С. 433-456.
10. Годфруа Ж. Что такое психология. Т.2. В 2-х томах. М., Мир, 1992.
11. Гондарева Г.В. Психологія таврійський вісник освіти. – 2013. – №2 (42), С.261-262
12. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д.Гоулман, Р.Бояцис, Э.Макки; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005.
13. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект на работе / Дениэл Гоулман; пер. с англ. А.П.Исаевой. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА; Владимир: ВКТ, 2010. – 476 с. 3. Деревянко С.П. Ситуативные аспекты актуализации эмоционального интеллекта // Социальный и эмоциональный интеллект: От процессов к измерениям / Под ред. Д.В.Люсина, Д.В.Ушакова. – М.: Изд во “Институт психологии РАН”, 2009. – С. 90 – 113.

14. Деревянко С.П. Ситуативные аспекты актуализации эмоционального интеллекта // Социальный и эмоциональный интеллект: От процессов к измерениям / Под ред. Д.В.Люсина, Д.В.Ушакова. – М.: Изд во “Институт психологии РАН”, 2009. – С. 90 – 113
15. Діомідова Н.Ю. Теоретичні підходи до визначення емоційного інтелекту / Н.Ю. Діомідова // Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд», 2015. – Т. 4. – Вип. 14. – С. 17–22.
16. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 368 с. 3.
17. Дюркгейм Э. Метод социологии /Пер. с фр. Западно-европейская социология XIX -начала XX веков / под ред. В. И. Добренькова. – М.: Изд. Междунар. Ун-та Бизнеса и Управления. – 1996. – С. 309 - 365.
18. Засекіна Л. В. Культурний інтелект: термінологічне новоутворення чи важливий особистісний конструкт // Україна та Польща: теоретичні проблеми соціокультурного процесу й практика формування діалогічної поведінки молоді : колективна моног. / За ред. Л. В. Засекіної, І. Ю. Філіппович. – Вид. 2-ге доповн. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – С. 22-41 (180 с.).
19. Засекіна Л. В. Соціальне мислення як чинник професійної компетентності майбутніх фахівців сфери «людина-людина» / Засекіна Л. В.. – Психологічні перспективи. – Луцьк: СНУ імені Л.Українки, 2013. – Вип. 22. – С. 70-87.
20. Засекіна Л. В. Структурно-функціональна організація інтелекту: монографія / Л. В. Засекіна. – Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2005. – 370 с
21. Зв'язок стратегій поведінки в конфлікті з образом Я і емоційним інтелектом у студентів: вип.роб: 37.03.01/ Далекосхідний фед. ун-т. Владивосток, 2018. 115 с.
22. Иванова И. Основные направления исследований социального интеллекта в отечественной науке и зарубежом / И.Иванова // Сборник научных трудов СевКавГТУ. Серия «Гуманитарные науки» No 3. – Ставрополь : СевКавГТУ, 2006.– С. 32-33
23. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. СПб.: Питер, 2001. 752 с.
24. Івашкевич Е.З. Здібності особистості до виконання певного виду професійної діяльності як складові компоненти її соціального інтелекту, Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
25. Історія розвитку дослідження емоційного інтелекту/<https://www.empatia.pro/istoriya-vynyknennya-ei-ta-empatiyi/>

26. Калина Н. Ф. Диагностика социального интеллекта личности // Журнал практикующего психолога / Н. Ф. Калина. – 1999. – № 5. – С. 159-178.
27. Карпов А. В., Петровская А. С. Психология эмоционального интеллекта: теория, диагностика, практика: монография. Ярославль: ЯрГУ, 2008. 344 с.
28. Ковш Е.М. Связь волны N170 ЭЭГ при распознавании эмоций с эмоциональным интеллектом/ Ковш Е.М., Косоногов В.В., Воробьева Е.В.// Cognitive Neuroscience - 2019: материалы международного форума. Екатеринбург, 6–7 ноября 2019 г. / [отв. ред. А.А. Печеркина, С.В. Попов]; Уральский федеральный университет. - Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2020.— 268 с.
29. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ: Педагогічна думка, 2008. 424 с., С.302
30. Кумскова Т.М. Эмоциональный интеллект: проблема понимания эмоций // Психология XXI века: Тезисы международной научно практической конференции студентов и аспирантов 18 20 апреля 2002 г., г. Санкт Петербург. – СПб., 2002. – С. 22 24.
31. Куницына В. Н. Социальная компетентность и социальный интеллект: структура, функции, взаимоотношение / В. Н. Куницына // Сб. теоретич. и приклад. вопросы психологии. – 1995. – №1. – С. 195-200.
32. Куценко Я.М. Емоційний інтелект: проблеми діагностики / Я.М. Куценко // Проблеми сучасної психології. – 2011. – Випуск 14. – С. 424-425.
33. Лабунская В.А. Экспрессия человека: общение и межличностное познание. Ростов/н Д.: Феникс. 1999.
34. Лабунская В. А. Факторы успешности опознания эмоциональных состояний по выражению лица // Психология межличностного познания / Под ред. Бодалева А.А. М. Педагогика, 1981. С. 54-66
35. Леонтьев Д.А. Тест смысло-жизненных ориентации (СЖО). М.: «Смысл». 2000. 18 с.
36. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. М.: «Смысл». 2003. 487 с.
37. Люсин Д.В. Новая методика для измерения эмоционального интеллекта: опросник ЭМИн // Психологическая диагностика. 2006, № 4. – С. 3-22.
38. Люсин Д.В. Сучасні уявлення про емоційний інтелект / / Соціальний інтелект. Теорія, вимір, дослідження / Под ред. Д.В. Ушакова, Д.В. Люсіна.М., 2004. С. 29-39

39. Люсин Д.В., Михеева Н.Д. Психометрический анализ русской версии теста на социальный интеллект Дж. Гилфорда и М. О'Салливена // Социальный интеллект: Теория, измерение, исследования / Под ред. Д.В. Люсина, Д.В. Ушакова. М.: Институт психологии РАН, 2004. С. 119 - 128.
40. Люсин Д.В. Опросник на эмоциональный интеллект ЭМИн: новые психометрические данные // Социальный и эмоциональный интеллект: от моделей к измерениям / Под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. — М. : Институт психологии РАН, 2009. — С. 264—278.
41. Люсин Д. В., Марютина О. О., Степанова А. С. Структура эмоционального интеллекта и связь его компонентов с индивидуальными особенностями – эмпирический анализ // Социальный интеллект: Теория, измерение, исследования / Под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2004. С. 129–140.
42. Льошенко О.А. Аналіз особливостей емоційного інтелекту у студентської молоді /О.А. Льошенко // Проблеми гуманітарних наук: зб. наук. пр. Дрогобицького держ. педагогічного ун-ту ім. Івана Франка. – Дрогобич, 2015. – вип. 35. – С. 263–275.
43. Майер Г. Психология эмоционального мышления./ Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.В. Петухова. М.: Бахрах, 2011. – 344с.
44. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб. : Питер, 2007. – 352с.
45. Марценюк М.О. Особливості професійної та особистісної готовності психолога до професійної діяльності / М.О. Марценюк // Міжнародний науковий вісник: збірник наукових праць /ред. кол. І.В.Артёмов (голова) та ін. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. – Вип. 2(9). – С. 366 -382.
46. Михайлова Е.С. Тест Дж.Гилфорда и М.Салливена. Диагностика социального интеллекта: методическое руководство/Е.С.Михайлова (Алешина). – СПб: ИМАТОН, 1999. – 52 с.
47. Михайлова Е.С. Особенности изучения социального интеллекта (Исследования теста Дж. Гилфорда и М. Салливена): / Е.С. Михайлова. СПб.: Нева, 2003. 136 с.
48. Михайлова Е. С. Социальный интеллект: концепции, модели, диагностика. СПб.: изд-во Санкт-Петербургского гос. ун-та. 2007. 266 с.
49. Молокостова А. М. Социальный интеллект и адаптированность в образовательной среде вуза как фактор психического здоровья // Проблемы здоровья личности в теоретической и прикладной психологии: Материалы Междунар. науч.-практ. конф. / Под ред. Н. А. Кравцовой. – Владивосток : Мор. гос.ун-т им. адм. Г.И. Невельского, 2011. – С. 335-342.

50. Науменко О.С. Соціальний та емоційний інтелект як складові соціальної обдарованості. Вісник Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. VI. Психологія обдарованості. – Випуск 8. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 262с.
51. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість. Психологія і суспільство. 2004. № 4. С. 95–109., с. 99
52. Носенко Е.Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномена, основні функції. Монографія / Е.Л.Носенко, Н.В.Коврига. – Київ: Вища школа, 2003.
53. Носенко, Е.Л. Курс лекцій з дисципліни «Теорія емоційного інтелекту» із завданнями для самоконтролю/ Е.Л. Носенко, А.Г. Четверик-Бурчак. – 2016. – 113с.
54. Одинцова В. В. Психометрический анализ методики «Эмоциональный интеллект-2» // По материалам сайта www.ht.ru, 2006.
55. Олексюк О. М. Педагогічний наратив у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія:Педагогічні науки. Кропивницький, 2018. С. 12–15., С. 14
56. Оськин В. На пороге эмоциональной революции. Управление персоналом. 2004. № 6. С. 49–53.
57. Петрушин В. И. О развитии эмоционального интеллекта в процессе музыкальных занятий. Музыкальное искусство и образование. 2016. № 2. С. 68–82.
58. Подоляк, Л. Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. – К. : ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
59. Психологія. Вступ до спеціальності: навч. посібник /О.В.Іванова, Л.М. Москаток, С.І.Корсун. – К.: Центр учбової літератури, 2013.– 184 с.
60. Ракітянська Л.. Сутність та зміст поняття «емоційний інтелект». Вісник Педагогічний процес: теорія і практика (серія: педагогіка) № 4 (63), 2018, С. 35-40.
61. Робертс Р.Д. Эмоциональный интеллект: проблемы теории, измерения и применения на практике / Р.Д.Робертс, Дж.Мэт тьюс, М.Зайднер, Д.В.Люсин// Психология. Журнал Высшей школы экономики. – Т. 1. – № 4. – 2004. – С. 3-26.

62. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург: Питер. 2008. 713 с., С. 562
63. Руда Н.Л. Соціальний інтелект психолога як чинник професійної діяльності / Н.Л. Руда//Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Психологічні науки.-2012. - Т. 2, Вип. 9. - С. 202-205.
64. Савенков А. И. Концепция социального интеллекта / А. И. Савенков // День за днем [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.den-zadnem.ru/page.php?article=388>
65. Социальный и эмоциональный интеллект: От процессов к измерениям / Под ред. Д.В.Люсина, Д.В.Ушакова. – М.: Изд во “Институт психологии РАН”, 2009. – С. 350.
66. Стернберг Р. Практический интеллект / Р.Стернберг. – Спб.: Питер, 2002. – 272 с.
67. Ушаков Д. В. Социальный интеллект как вид интеллекта / Д. В. Ушаков //Социальный интеллект. Теория, измерение, исследования / под ред. Д. В. Ушакова, Д. В. Люсина. – М., 2004. – С. 11–29, С. 11
68. Федорова Е.А. Социальный интеллект как фактор формирования отношения к социально значимым объектам у представителей различных этнических групп. [Текст] / Е.А. Федорова: Дисс. ... канд. псих. наук, Ярославль, 2009. - 305 с.
69. Экман П. Психология эмоций. Я знаю, что ты чувствуешь. – 2 е изд. / П.Экман; пер. с англ. – СПб.: Питер, 2010. – 334 с.
70. Эмоциональный интеллект сегодня: исследования и практика <https://hr-tv.ru/articles/emotsionalnyj-intellekt-segodnja-issledovanija-i-praktika.html>
71. Черкасова Наталья Геннадьевна Эмоциональный и социальный интеллект, модели, способы диагностики // Проблемы педагогики. 2015. №10 (11). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/emotsionalnyy-i-sotsialnyy-intellekt-modeli-sposoby-dagnostiki> (дата обращения: 01.09.2020).
72. Черножук Ю. Г. Індивідуально-психологічні особливості соціального інтелекту майбутніх менеджерів туристичного бізнесу / Ю. Г. Черножук, Л. М. Кабацюра // Наука і освіта. - 2014. - № 11. - С. 180-184. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2014_11_36
73. Черножук Ю. Г. Індивідуальні відмінності емоційності у співвідношенні з особливостями інтелекту. Дис. ... канд. психол. наук / Ю. Г. Черножук. – Одеса, 2006. – 197 с.

74. Шалаева Т.И. Использование методики исследования социального интеллекта в профконсультировании : Метод. пособие / Т.И. Шалаева; М-во труда и соц. развития Рос. Федерации. Поволж. межрегион. учеб. центр. - Саратов : Изд-во Поволж. межрегион. учеб. центра, 2000. – 49 с.

75. Юсупова Г.В. Природа эмоционального интеллекта и его составляющие // Психология XXI века: Тезисы международной научно-практической конференции студентов и аспирантов 18-20 апреля 2002 г., г. Санкт-Петербург. – СПб, 2002. – С. 51-52.

76. Bar On R. Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory // Bar On R., Parker J. Handbook of emotional intelligence. San Francisco: Jossey Bass, 2000. – P. 363-388.

77. Côté S. Emotional intelligence, cognitive intelligence, and job performance / S. Côté, C. T. H. Miners // Administrative Science Quarterly. – 2006. – Vol. 51. – P. 1–28.

78. Crumbaugh J., Maholick L. An experimental study of existentialism: The psychometric approach to Frankl's concept of noogenic neurosis // Journal of Clinical Psychology. 1964. № 2. P. 200-207.

79. Goleman D. An EI-Based Theory of Performance // The Emotionally Intelligent Workplace / Ed. C. Cherniss, D. Goleman. San Francisco, 2001. P. 27–44.

80. Goleman D. P. Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ for character, health and lifelong achievement. NY: Bantam Books, 1995. 352 p

81. Mayer J.D., Roberts R.D., Barsade S.G. Human abilities: emotional intelligence // Annual Review of Psychology. – 2008. – V. 59. – P. 507-536.

82. Mayer J.D., Caruso D.R., Salovey P. Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence // Intelligence. 1999. Vol. 27. № 4. P. 267–298.

83. Salovey P., Mayer J.D. Emotional intelligence // Imagination, Cognition and Personality. 9. 1990. – P. 185-211. 16. Ekman P., Oster H. Facial expressions of emotion // Annual Review of Psychology. – 1979. – V. 30. – P. 527-554.

84. The Rise of AI Makes Emotional Intelligence More Important/
<https://hbr.org/2017/02/the-rise-of-ai-makes-emotional-intelligence-more-important>